

A Bizottság válasza

Felülvizsgálati jelentésünk két kérdésre adott választ.

1. Szükség van-e a KMK-ra?

2. Ha igen, akkor milyen feladatai legyenek.

Más oldalról fogalmazva: milyen szakmai feladatok ellátása esetén éri meg az MKM-nek vagy az OSZK-nak, vagy bárkinek a KMK fenntartása költségvetésből?

*

A jelentés erre a két kérdésre ad választ, s ehhez képest fölösleges a múlton gondolkodni, a jelentés sem teszi ezt, s értelmetlen az időben való „csúszkálást” szemünkre vetni. A jelentés csak annyiban tekint vissza a múltra, amennyire ez elkerülhetetlen. A KMK jövőjével foglalkozik.

Amennyiben volt a bizottságnak preconcepciója, az abban állott, hogy a KMK-t meg kell tartani, szükségessége ezért axioma volt a bizottsági tagok számára. Ha a KMK-ra szükség van, akkor csak a feladatait kell megtalálni. Mégpedig azokat, amelyek ellátásával újra a szakmai gondolkodást meghatározó műhelyként tartják számon, és amelyek révén újra elméleti-módszertani segítséget nyújthat a szakmának. A jelentés azt mondja ki, hogy a KMK főként K+F feladatokat lásson el. Ez igazolhatja létét. Ha ezt nem végzi, előbb-utóbb az a sors vár rá, hogy a könyvtártudományi szakkönyvtár az OSZK különgyűjteményei közé kerül, további részeit pedig vállalkozási alapra helyezik. Valószínű, hogy ez a KMK halálát jelentené.

Az OSZK vezetői értekezlete megvitatta a jelentést, ott a KMK részéről a lényegre vonatkozóan egyetlen észrevétel sem hangzott el.

Elvileg is érdemes elgondolkodni azon, hogy intézményes K+F menynyiben helyettesíthető személyes megbízatások egyéni teljesítményeivel? Aki a KMK-tól el akarja vonni az intézményes K+F programokat, vagy oda sem akarja adni, az kimondja halálos ítéletét! Ha pl. az MKM nem kívánja ezen a téren foglalkoztatni, akkor mire alapozhat olyan vélemény, hogy az MKM és a KMK kapcsolata a lehető legjobb? (Azért jó, mert nincs jelen?) Vajon miért hangsúlyozta a bizottság a K+F feladatok elvállalásának fontosságát, ráadásul – ha nem is teljeskörűen, de – közölte az elengedhetetlen kutatásoknak konkrét témajegyzékét, kívánságlistáját. Ezeket semmi más helyi (egyetemi, főiskolai, könyvtári, oktatási) erők nem fogják önként felvállalni. Ha viszont nem találunk gazdára, az eddigi európai színvonalú hazai könyvtári tevékenységet fenyegeti lecsúszás, elszigetelődés.

A 3K hozzászólásai egyetlen ötletet sem hoznak elő arról, hogy ha a KMK nem fejlesztési feladatokat lát el, akkor egyáltalán mit csináljon? Ha nem fejleszt, akkor mi legyen a dolga, ami miatt megérdemli fenntartását? Jelen pillanatban ezért nincs más javaslat, mint amit a jelentés sugalmaz. Ám akinek van más elgondolása, jelentkezzék! A 2. fejezetben kiemeltünk ún. tartós K+F feladatokat. Ezeknek a témáknak ma nincs gazdája, megoldatlanságuk, halogatásuk

már most is károsan hat a napi szakmai munkákra.

Jelentésünk fő javaslatán túlmenően úgy akarja biztosítani a KMK jövőjét, hogy az ne függjön a Könyvtárosztály vezetőjének személyétől, az OSZK főigazgatójának személyétől és a KMK vezetőjének személyétől, illetve hármójuk személyes jó-rossz viszonyától. Ezért a KMK jogi és szervezeti státuszát intézményes és nem személyi kondíciókkal kívánja megerősíteni. Mindezek miatt a vizsgáló bizottság KMK barátinak és KMK pártinak véli jelentését. Kár, hogy a KMK egy részében csak ezt nem vették észre.

Egyik ellenérv az, hogy a fejlesztés nagykönyvtárakban folyik. Tehát nem létezik „országos” fejlesztés! Meghökentő állítás nemcsak a KMK miatt, hanem szakmailag is: minden érdemi fejlesztés itt az ezredforduló végén azonnal könyvtárközivé válik! Két nagyléptékű fejlesztési munkánk, a világbanki hitelt előkészítő és a már publikált ún. Csurgay bizottsági jelentés is országos horizontú, bennük sok olyan feladat meghatározásával, amelyek egy KMK testére illenek.

Jelentésünk egyik elértése arra épül, hogy a „szakma” szót MKE-ként olvassa. A jelentés sehol sem tartalmazza, hogy az MKE, pláne az Elnökség befolyásolni akarja a KMK-! A vonatkozó részlet: II. fejezet 1. pont, a

3K vonatkozó száma 6. lap utolsó két bekezdés és 7. lap első bekezdés. A jelentésbe nem szabad becsempészni nem létező mondandót, majd ennek apropójából bírálni meg.

Másik elértés az, hogy a jelentés az olvasáskutatást javasolja az OPKM-hez telepíteni egy későbbi időpontban. Ez a kezdeményezés nem az OPKM-től indult, hanem a téma néhány érdekelt szakemberétől. E tények elhallgatásával viszont az a látogat elhalmozik, mintha létezne egy otromba OPKM terjeszkedés. A közlés akkor lett volna teljes, ha az OPKM semlegességét nem hallgatják el.

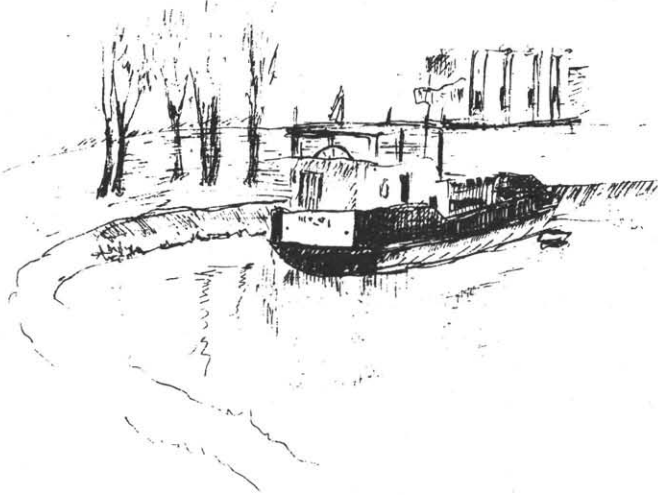
Végül: jelentésünk egyetlen osztály tevékenységét sem ismerteti tételesen. Így a Koordinációs Osztályét sem. Ha bárki úgy érzi, hogy a jelentés kiegészítéseként felsorolja a munkákat, annak csak köszönettel tartozunk.

Senki sem tévedhetetlen. A bizottság legjobb hite szerint letett az asztalra egy javaslatot. Nem muszáj egyetérteni vele. De aki szövegesen ellenzi, érezze kötelességének azt is megmondani, mi legyen a KMK feladata.

(A Bizottság válaszával teljes mértékben egyetértett, de azt kiegészíteni kívánta annak egyik tagja, Máder Béla. Az ő kiegészítő gondolatait az alábbiakban közöljük. – A szerk.)

Kiegészítés

Vitathatatlan, hogy a magyar könyvtárügy a rendszerváltás után igen korán eszmélt, a könyvtárak többsége rövid idő alatt felismerte az új lehetőségek, új kihívások, ám az új nehézségek jelentkezését is. Több elméleti és gyakorlati szakember azt is látta, hogy a lehetőségeket éppen a követelmények jelentős növekedésére adandó válasz érdekében azonnal ki kell használni. Ebben a felismerésben benne volt és van az országunkat minden területen elemi erővel kény-

szerítő tény elfogadása is: olykor eszköztelenül, olykor felkészületlenül, ám gyorsított ütemben kell behozni évtizedes késéseinket.

Az OSZK azóta sajnálatosan elhunyt főigazgatója, s a KMK nyugalomba vonult igazgatója bizottságunkat nem egy szokványos, adott időszakonként rendszeres ellenőrző vizsgálat lefolytatására kérte, aminek majd megszokottan kötelező végeredménye bizonyos lényegtelen hibák felemlgetése után annak kinyilvánítása lesz, hogy minden úgy jó, ahogy van. A bizottság nem az intézmény osztályait, azon belül nagyrabecsült munkatársait volt hivatva vizsgálat tárgyává tenni. Nem. A két vezető felkérése része volt annak a felismerésnek, amely szerint nemcsak hogy tér nyílt a fejlettebb európai, s tengerentúli könyvtártudomány nem csupán praktikus, de immár elméleti (mentális) elemeinek átvételére, hanem hogy ennek (természetesen kritikus és adaptált) alkalmazására is nagy szükség van. Nem kevesebbet kellett (volna) elkezdni, folytatni, felgyorsítani, kidolgozni és működtetni, mint pl. egy polgári könyvtári koncepció kidolgozását, a nemzeti szakkönyvtáraknak a polgári környezetben való új funkcióját, a felsőoktatási könyvtáraknak az értelmiségellenesség csitulta utáni ideológiamentes és nagyarányú fejlesztését, a hazai könyvtárak válaszáadását az elektronizáció áldásaira és kihívásaira, az információs szabadság beköszönte után az információkezelés, feltárás modern módszerei tanulmányozását és gyakorlatba ültetését, nem is szólva a nemzeti könyvtár megnövekedett, s számos tekintetben új feladatainak kimunkálásáról. Csoda-e, ha azok, akik a napi praktikummal találkoznak, ám képesek ennél kicsit távolabbra is tekinteni, azok meg akarják tudni, vajon intézményük önmagában, s azok az intézmények jelesen, amelyek e változások elméleti megalapozásában, támogatásában játszanak szerepet, alkalmasak-e erre? A bizottság tagjai maguk is gyakorló könyvtárosok, saját intézményeik öröklött bajai és erényei, ám az új és szükségszerűen elvégzendő feladatok ismeretében és saját törekvéseik közepette arra szerettek volna választ kapni és adni, hogy az újonnan alakuló és nagyon gyorsan változó (hála Istennek inkább fejlődő)

környezetben az adott intézmény, ami a maga nemében nemcsak egyetlen, de országos is, vajon hogyan teljesíthetné legjobban a feladatait. Egyáltalán milyen feladatokat, milyen szervezetben, s bármennyire is fellengzősnek tűnik: szűkebben az ország könyvtárai, kicsit tágabban az ország egésze javára.

A bizottságnak nem volt preconcepciója abban az értelemben, hogy majd úgyszólván jónak vagy rossznak fogja találni az intézményt. A bizottságnak nem preconcepciója, hanem meggyőződése volt. Meggyőződése, amelyről viszont azt tartotta, hogy nem lehet megváltoztatni. E meggyőződés, miszerint e hagyományokkal és eredményekkel egyaránt rendelkező KMK-t mint intézményt a lehető leghatékonyabban a magyar könyvtárügy elméleti, majd a gyakorlatban lecsapódó fejlesztése támogatására kell elsősorban fenntartani.

A bizottság sajnálja, ha két alapkoncepciója nem volt érthető világosan. Az egyik az, hogy országos intézményhez, legyünk pontosak: országos könyvtári intézményhez az ország könyvtárosainak elvileg köze van. Ha az ország könyvtárosait rövidebben és pontatlanul „a szakma” névvel illetjük, akkor a szakmának köze van az intézményhez. A bizottság vette magának a bátorságot, hogy a szakmához tartozónak érezze magát, s miután egyes tagjai véleménye mögött kimutathatóan egyes könyvtári részterületek (nemzeti könyvtári, szakkönyvtári, egyetemi könyvtári stb. szakmai körök) véleménye áll, e véleményeket még csak nem is tartja túlzóan egyénieknek. A másik alapkoncepció az elmondottakból következik: a vizsgálatnak a „vizsgálati” része csupán arra kellett irányuljon, hogy megerősítse vagy cáfolja az intézmény alkalmasságát a további, szélesebb körű és felgyorsítottan végzendő országos tevékenységre.

A bizottság kénytelen volt abból a tényből kiindulni (ami különben az utóbbi néhány év kétségkívül legtöbb öröme okot adó eredménye), hogy számos könyvtári területen (a növekvő gazdasági nehézségek ellenére) a fejlesztés kényszerítő ereje a meghatározó. A statikus könyvtár önmagát veszejt el. A dinamizmushoz meg nem csupán csak és nem biztos, hogy elsődlegesen csak pénz kell. Kell állandóan növelt tudás, kell invenció, ugyanazon kötet jobb hasznosításának, ugyanazon egy számítógép még más feladatra is felhasználásának, ugyanazon állomány részletesebb feldolgozásának igénye. Mindezekhez pedig jól jön, ha nem hatszáz helyen kell egyenként ki- és feltalálni, megalapozni és százszor hangsúlyozva: az eredményt soha sem már elértnek, tehát ezután már csak változatlanul terjesztendőnek tartani.

A Bizottság szívesen elmélkedett az intézmény nevének minden egyes összetevőjéről. Úgy vélte, hogy az első elemről joggal asszociálhat a könyvtártudomány művelésére. Ha elfogadjuk azt, hogy a könyvtárral kapcsolatos számos ismeret megőrzése, művelése, új felismerések keresése, az eddigiek fejlesztése a tudományművelés és -szervezés általános kívánalmainak megfelelő gondozást igényel, akkor gondoskodnunk kell a hazai feltételekről. Gondoskodnunk kell arról, hogy a tudomány művelésének, a kutatásnak elemi intézményei, az egyetemi és főiskolai tanszékek ilyen irányú tevékenysége biztosított legyen. A könyvtártudomány egyik sajátosságaként az elmélet és a praktikum szoros kapcsolata következtében legalább ilyen fontos, hogy a nagy tudományos könyvtárak, országos szakkönyvtárak, tudományos rangú közművelődési könyvtárak, egyetemi könyvtárak bizonyos tekintetben szintén tudományos műhelyek is legyenek. Mindezek mellett, elsősorban az elméleti, s a más tudományágakat is bekapcsoló

alkalmazott kutatások magas szintű végzéséhez elképzelhető egy akadémiai kutatóintézet jellegű intézmény bekapcsolása is. Egy ilyen önálló intézmény a kutatóintézetek általános gyakorlata szerint országosan és nemzetközileg is ismert és elismert kutatók tevékenysége révén az országos kutatások szellemi és gyakorlati szervezője is lehetne. A bizottság a „könyvtártudományi” és a „központi” fogalmakat kénytelen volt összekapcsolni a következő kérdéssel: a KMK ilyen tudományszervező, alap- és alkalmazott kutató intézmény, ahol minősített kutatók jelentős, a hazai könyvtártudomány színvonalát, eredményeit jelentősen reprezentáló, a szakma számára útmutatásul, vitatémául szolgáló dolgozatok, dokumentumok monográfiák születnek? Ha ezekhez a kívánalmakhoz méri a bizottság az intézményt, akkor talán nem túlzó a megállapítás, hogy a könyvtártudományi központ miközben kiváló munkatársakkal is rendelkezik, egészében nem éri el a kutatóintézeti szintet. Ha pedig erre az a válasz, hogy a KMK nem akadémiai kutatóintézet, akkor a bizottság kettőt tehet. Egyszer megkérdezi, hogy akkor könyvtártudományi szempontból mi? Másodszer pedig ajánlhatja a könyvtártudomány erőteljesebb művelését.

A bizottság egyes tagjai (minden bizonnyal tényleges könyvtárosi mivoltukból következően) bár igen tisztelik a módszertant mint absztrakt fogalmat és tevékenységet, mégis az a meggyőződésük, hogy a módszertani munkának sokkal inkább az angolszász gyakorlatban a „retraining” néven ismert tevékenységhez, azaz a folyamatos és állandó továbbképzéshez kellene közelednie, ami viszont többnyire helyi, az adott könyvtártípushoz, sőt adott könyvtárhoz kötődik. Az előbb említett kutatásokkal meg az a kapcsolata, hogy azoknak a gyakorlatban megvalósítható eredményeit közvetíti szinte naponta, eljutva a rész munkákhoz és az egyénhez. Vagyis az általános módszertani tevékenységek távoktatásban is felhasználható elég vékony (ám fontos) rétegre a helyszíni módszertani, továbbképzési gyakorlatnak kellene ráépülnie. Az országos központi, módszertani intézménykénti működést is e felfogás jegyében kell kiteljesíteni.

A bizottság természetesen mind meggyőződéseiben, mind megállapításaiban tévedhetett. Azonban sem meggyőződése, sem javaslatai nem irányultak személyek ellen, legkevésbé az intézmény munkatársai ellen. A bizottság (miután tagjai elolvastak többszáz oldalnyi dokumentumot, jelentést, tanulmányt) igenis bekuccskált az inkriminált KMK ablakon. Nem kételkedik abban, hogy a rozsdás rácsú, málló keretű ablak mögött értékes világ van. A bizottság csupán azt tette fel, hogy nem Istentől elrugaszkodott ötlet, hogy ez ablakból kifelé is „zúgjon” a fény, jelezvén, van valami, amiért nagyon érdemes arrafelé menni. Ha másért nem, csupán rozsdátlanítani, lepókhálózni azt az ablakot.

Ezen kívül nekem már csak az az ötletem, hogyha nem jó, amit gondolunk, akkor ne hívják az intézményt KMK-nak. Lényegében nekem úgy tűnik, hogy végül is csak a könyvtártudományi, a módszertani és a központ fogalmakról van mindenkinek más elképzelése.

Máder Béla

Gyakorlatias gondolatok a „túlhízaltságról”

Azzal, amit *Tóth Gyula* a „Könyv, Könyvtár, Könyvtáros” c. lap tavaly októberi számában megjelent „Túlhízalt, elnehezült könyvtárak kevésbé szolgálgják az állampolgárt” c. cikkében kifejtett, teljes mértékben egyetértek. Sőt, már egy évtizeddel ezelőtt is ez volt a véleményem. Sőt, munkahelyem, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak is már közel egy évtizede ez a hivatalos állományépítési politikája. Jogos a kérdés: miért kellett akkor tollat fognom?

Egyrészt a tények és – nagy szóval – a könyvtártörténet kedvéért. Másrészt a mai, ellehetetlenült helyzet miatt.

Az imponáló, országos és nemzetközi adattömeg mintha elrejtene a valóságot, – mint minden statisztika. A történetiség és a tények azonban megkívánják annak rögzítését, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a nyolcvanas évek közepétől máig több mint egymillió felesleges dokumentumtól szabadult meg. A TEKE és saját jelentéseink unalmas táblázataival nem kívánom fárasztani az olvasót, de hadd idézzek néhány passzust jelentéseinkből: „Az állomány értékelésénél alapjaiban megváltozott a minősítés szempontja: a gyűjteményi érték elsődlegességét a használati érték vette át. Néhány évig jelentős mértékű állományapasztásra lesz szükség és egyben beszerzési politikánk átszervezésére is. Ezek a törkevések már 1986-ban is érezhetőek voltak, de a könyvtárak állományának összetétele, belső aránya csak több év alatt változik meg.” (1986)

„A hálózati tagkönyvtárak állományának évvégi mérlege a következő: a teljes évi gyarapodás: 141 158 egység, a teljes évi csökkenés: 205 176 egység.” (1987)

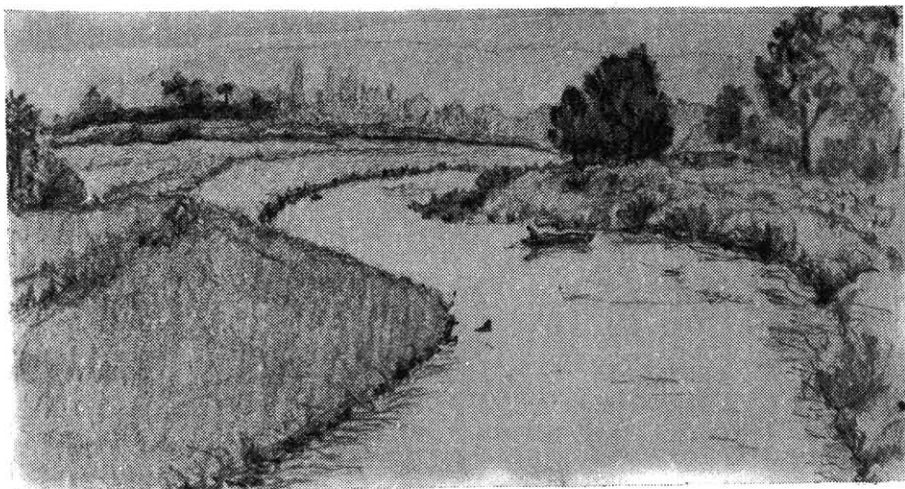
„Nagyon munkaigényes, de fontos tennivaló az elavult, elrongyolódott, fölöslegessé vált művek kivonása. Mégis, könyvtáraink többsége ma már nem kampányfeladatnak, hanem a folyamatos működés részének tekinti ezt a munkát.” (1989)

„A több éve folyó, rendszeres állománytisztítás talán az elmúlt évben érte el csúcspontját. Hálózatunk könyvtárainak óriási tehertételt jelentett az évtizedek során lerakódott, fizikailag és tartalmilag elavult, soha nem használt fölös példányokban bővelkedő, a lépcsőzetes ellátás elvének ellentmondó túlfeljesztett és a könyvtári alapterületeket fizikailag egyszerűen meghaladó könyvek tömege. Ebben az évben már majd minden könyvtárunk közel annyi egységet vont ki állományából, mint amennyit beszerzett, s voltak olyanok is, ahol jelentősen meghaladták ezt az arányt. A cél az, hogy a hálózat csak néhány, kiemelkedő szerepkörű tagjában növekedjék szerény mértékben a könyvek mennyisége (az információs és művészi értékkel bíró művek választékának bővülésével), a legtöbb helyen azonban az alapterület és a tényleges használat által meghatározott szinten stabilizálódjék az állomány, tehát amennyi könyvet a kurrens olvasói igény kielégítésére megvásárolnak, nagyjából ugyanannyit vonjanak is ki.” (1990)

„Könyvtárainkban folytatódott az a néhány éve megkezdődött folyamat, amely részben a rendszerváltással függ össze, részben pedig a könyvtári koncepció módosításával: a tartalmilag elavult, illetve az adott könyvtárban ritkán keresett könyvek kivonása. Ezek a kötetek csak látszólag növelték a választékot, valójában csak terhet jelentettek a könyvtárosnak, s dezinformációt a használatnak. Az elmúlt évben – bár üteme nem gyorsul, – oda vezetett ez a folyamat, hogy végeredményben sok könyvtárunk több könyvet vont ki, mint amennyit beszerzett. (Ebben persze közrejátszott az elégtelen beszerzési keret is)... Az állomány karbantartását jelentő, a napi könyvtári munkába beépülő könyvkivonás másik pozitív eredménye a használói kereslet és a könyvtári kínálat közelebb hozása egymáshoz, ami különösen a könyvtárainkban az olvasói érdeklődésnek megfelelően kialakított tematikus állománycsoportok megújulását eredményezte.” (1991) „Különösen a forgalom gyors növekedésével összetevetve mutatkoznak meg súlyos problémák állományunk alakulásában. Évről-évre kevesebb könyvet és más dokumentumot tudunk beszerezni költségvetésünk vásárlóerejének következtében... Részben a főntebb leírtak rejlenek a mögött, hogy 1992-ben a hálózat tagkönyvtárai csak 110 ezer új dokumentumot szereztek be a kivont 188 ezerrel szemben. A csökkenés másik oka pozitívnak tekinthető. Ugyanis még mindig folyt az állományok megszabadítása a tartalmilag elavult, az olvasók által nem keresett könyvekről, különösen a társadalomtudományok, a történelem területén, de más gyorsabban avuló szakokban (pl. műszaki ismeretek) is. Mindezzel együtt azonban azt kell mondanunk, hogy nagyon is fenyegetett olvasóink könyvvel való ellátottsága. Egy közművelődési könyvtárban normálisnak az tekinthető, ha legalább annyi új könyvet szerez be (vagy kicsivel többet), mint amennyit tartalmi és fizikai avulás, kopás miatt kivon állományából. Könyvtárainkban a gyűjtemény leépülésének veszélye fenyeget, ha nem lépünk fel érelyesen a jelenség ellen, azaz ha nem sikerül jelentősen többet fordítani beszerzésre.” (1992)

Azért csak a jelentéseinkből idéztem, mert szeretném remélni, hogy az évkönyveinkben, belső híradóinkban vagy országos lapokban megjelenhetett, idevágó közlemények nem kerültek el a szakma figyelmét. Hiszen éppen eleget vitatkozott velünk...

Hadd említsem meg, hogy az OSZK-KMK és az FSZEK 1985-ben jelentette meg azt az angol tanulmánygyűjteményt, amely az állomány más szempontú el-

rendezéséről szól. Ezen írások hatására a fővárosban már 1985-ben átalakítottak három könyvtárat úgynevezett családi könyvtárrá. Azért írom, hogy úgynevezett, mert e könyvtártípus lényege az állomány más elrendezése és a barátságos térkialakítás mellett tulajdonképpen az, hogy a használat helyezi a középpontba megszabadulván a felesleges állományrészekről, s a beszerzésben a tényleges olvasói igényeket követvén. Talán emlékeznek rá néhányan, hogy az 1986-ban Békéscsabán tartott MKE-vándorgyűlés programjában szerepelt az „állomány más megközelítése” a családi könyvtári modell kapcsán. Az FSZEK munkatársainak – köztük elsősorban jómagamnak – kellett farkasszemet néznünk nem valami könnyen meggyőzhető hallgatósággal, amikor a radikális állománycsökkenés mellett érveltek.

S nem feledjük el azt sem, hogy országos botránykő volt a FSZEK gyakorlata, amikor a központi könyvtárban is – ha a hálózatához képest sokkal, de sokkal szerényebb mértékben – az állomány selejtezéséhez kezdett. Bár folytatta volna!...

Ennyit a rend és a történetiség kedvéért, s csak azért, hogy bizonyítsam: a szakma már több mint egy évtizede, ha részben az objektív feltételek (helyhiány) miatt is, de belekezdett az állományépítés e súlyos problémájának a megoldásába. Mégis igaza van Tóth Gyulának, ha elmarasztalja a szakmában – bennünk is – jelen lévő visszahúzó elemeket, a gondolkodási restséget, a mennyiségi szemléletet, a voluntarista könyvtárpolitika elemeit.

Mégis van vitatkozni valóm Tóth Gyulával, legalábbis a frontvonalban álló, gyakorló könyvtáros platformjáról. Innen egyáltalán nem beszélhetünk „túlhízaltságról”. Itt nem arra célok, hogy az FSZEK minden ellátottsági mutatója messze elmarad az országos átlagtól (nem is tekintve a gazdagabban eleresztett könyvtárakéit), hanem az egyre csökkenő, s az FSZEK-ben egyre rohamosabban csökkenő állománygyarapítási kereteket. Az utóbbi tíz év jelentéseiből a fentiekhez hasonló idézetsort lehetne felvonultatni annak bizonyítására, hogy a megugrott könyvárak (s az egyéb dokumentumok árai) milyen katasztrófális visszaesést eredményeztek a beszerzett kötetek számában.

Maradva Tóth Gyula képénél, én úgy fogalmaznék, hogy a bőr alá fecskendezett, romlott tápláléktól látszólag felhízott könyvtáraink vannak, amelyek azonban a napi betevő falatot nem kapják meg, sőt éheznek. S egyszerűen azért nem akarnak belekezdeni a fogyókúrába, mert meglévő ruháikkal akarják eltakarni aszott testüket. Azaz: ha belekezdenének a radikális selejtezésbe, kérdéssé válhatna létük is.

Megítélésem szerint ma már nem az állomány túlfejlesztett volta a gondot okozó kérdése, – ezen a könyvtárosok maguk tudnak segíteni, ha akarnak. Ma az állományfejlesztés stagnálása, sőt rohamos visszaesése, a kivont könyvek pótlásának lehetősége az igazi, a nagyon fájó probléma. Ezt pedig a könyvtárosok maguk nem tudják megoldani.

Nem akarom a saját nyomorúságunkat, a fővárosi lakosság gyalázatos ellátottságát (inkább ellátatlanságát) idézni. Vegyük elő a TEKÉ-t. A közel tízezer lakosú Dévaványa 1992-ben 66 ezer forintot költött könyvekre, szomszédja a négyezer lakosú Ecségfalva ennek felét sem! Tessék kiszámolni az átlagárak ismeretében, hány kötetet jelent ez az összeg! Ebből kellett volna beszerezni a több ezer forintos kézikönyveket, az egyre szépülő (és dráguló) gyerekkönyveket és minden mást. Mindenki tucatszám találhat hasonló példákat a TEKE-ben, de a saját gyakorlatában is.

Ebben a helyzetben szembe kell néznünk azzal, hogy százával vannak könyvtárak kis és közepes településeken, ahol az 1993-ban megjelent, 950 forintos Filozófiai kisenciklopédia helyett még ma is a sztálinista Rozental filozófiai lexikonából tájékoztatnak. Ma ezt jelenti a túlhízaltság: éhezést és túlméretezett-séget egyszerre.

Ezért én, aki néhány éve még a fogyasztás terápiáját helyeztem az elsőbbségi sor élére, most az infúziót, a táplálékot követelem, hogy a beteg életben maradjon.

Vagy – és ez valós alternatíva – vessünk számot a halál tényével. Merjük kimondani, hogy nincs ennyi könyvtárra szükségünk. Keressünk más megoldást a kistelepülések, városi lakókörzetek könyvtári ellátására. Tartsunk fenn jóval kevesebb könyvtárat, mert hogy csak ennyit vagyunk képesek egészségben megtartani, a használói igényekhez mérten fenntartani. Mert ma már nem a szakmai restség, a retrográd szakmai gondolkodás akadályoz bennünket az állomány korszerű szinten való tartásában, hanem az anyagiak hiánya okozta tehetetlenség.

A tehetetlenség érzése lassan dühvé változik bennünk. A napról-napra mennyiségben és minőségben egyaránt növekvő olvasói igények előtt tehetetlenül állva a szelíd könyvtáros is dühössé válik, hogy neki kell kimondania: ilyen körülmények között, ilyen feltételek mellett talán nincs szükség a könyvtárra.

Szakmailag teljesen egyetérték Tóth Gyulával. A probléma ilyen súllyal és apparátussal való felvetése mégsem aktuális, mert ezzel csak beszélünk a restrikció kitátott szájába.

Maruszki József